

Шамара Олександр,
*радник директора Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»
доктор філософії в галузі права, старший дослідник, доцент*

Комашко Володимир,
*завідувач відділу правової та
антикорупційної політики центру безпекових
досліджень Національного інституту
стратегічних досліджень,
доктор філософії у галузі права, старший дослідник,
Заслужений юрист України*

ІНСТИТУЦІЙНІСТЬ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ОРГАНІВ В РОЗРОБЛЕННІ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ТА ПРОГРАМ ПРОТИДІІ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Комплексний огляд сектору безпеки і оборони проводиться за рішенням Ради національної безпеки і оборони України, яке вводиться в дію указом Президента України. Крім того, комплексний огляд сектору безпеки і оборони включає проведення: оборонного огляду, огляду громадської безпеки та цивільного захисту, огляду оборонно-промислового комплексу, огляду розвідувальних органів України, *огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом*, огляду стану кіберзахисту державних інформаційних ресурсів та критичної інформаційної інфраструктури, огляду інтегрованого управління державним кордоном України. Порядок проведення огляду розвідувальних органів України визначається Президентом України. У свою чергу, *порядок проведення огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом* визначається Президентом України. *Організація та контроль проведення такого огляду здійснюється виключно Службою безпеки України. (частини 1, 4, 5 статті 27 (Комплексний огляд сектору безпеки і оборони) Закону України «Про національну безпеку»).*

Преамбулою Закону України «Про боротьбу з тероризмом» серед іншого встановлено, *що він визначає правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності.*

Законодавець визначає, що для організації і проведення антитерористичних операцій та координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій, при Службі безпеки України функціонує Антитерористичний центр. Положення про Антитерористичний центр при Службі безпеки України затверджується Президентом України (*Стаття 9 (система Служби безпеки України) Закону України «Про Службу безпеки України»*).

У свою чергу, положеннями статті 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» визначено вичерпний перелік суб'єктів боротьби з тероризмом і те, що координацію діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України. Статтею 5 цього Закону визначено повноваження суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом.

Положеннями абзаців 2-3 та 7-8 частини 1 статті 7 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» передбачено, що на Антитерористичний центр при Службі безпеки України, зокрема покладається:

- розроблення концептуальних засад та програм боротьби з тероризмом, рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності заходів щодо виявлення та усунення причин та умов, які сприяють вчиненню терористичних актів та інших кримінальних правопорушень, здійснюваних з терористичною метою;

- збирання в установленому порядку, узагальнення, аналіз та оцінка інформації про стан і тенденції поширення тероризму в Україні та за її межами;

- участь у підготовці проектів міжнародних договорів України, підготовка і подання в установленому порядку пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом, фінансування проведення суб'єктами, які ведуть боротьбу з тероризмом, антитерористичних операцій, здійснення заходів щодо запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності;

- національна координація виконання резолюцій Ради Безпеки ООН щодо протидії міжнародному тероризму.

Антитерористичний центр при Службі безпеки України складається з Міжвідомчої координаційної комісії та Штабу, а також координаційних груп та їх штабів, які створюються при регіональних органах Служби безпеки України. Міжвідомча координаційна комісія Антитерористичного центру при Службі безпеки України формується у складі керівника Антитерористичного центру, його першого заступника та його заступників; заступників керівників суб'єктів боротьби з тероризмом; заступників керівників інших державних органів та органів місцевого самоврядування. Персональний склад комісії, сформований за поданням керівництва суб'єктів боротьби з тероризмом та інших державних органів і органів місцевого самоврядування, затверджується керівником Антитерористичного центру при Службі безпеки України, про що невідкладно інформується Президент України.

Поточну роботу з виконання завдань, покладених на Антитерористичний центр при Службі безпеки України, організовує його Штаб (ст. 7 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»).

У свою чергу, відповідно до Указу Президента України від 14 квітня 1999 року №379/99, яким затверджено Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України (далі - Положення), пунктом 4 визначено, що Антитерористичний центр при Службі безпеки України відповідно до покладених на нього завдань **розробляє**

пропозиції з удосконалення законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері боротьби з тероризмом.

Крім того, пунктом 14 цього Положення визначено, що Штаб Антитерористичного центру при Службі безпеки України відповідно до покладених на нього завдань, зокрема:

1) розробляє концептуальні засади та програми боротьби з тероризмом, рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності заходів щодо виявлення та усунення причин та умов, які сприяють вчиненню терористичних актів та інших злочинів, здійснюваних з терористичною метою;

2) збирає в установленому порядку, узагальнює, аналізує та оцінює інформацію про стан і тенденції поширення тероризму в Україні та за її межами;

3) готує і подає в установленому порядку керівникові Антитерористичного центру при Службі безпеки України пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом.

Посади у Штабі заміщуються військовослужбовцями, державними службовцями та працівниками Служби безпеки України, які **мають значний досвід роботи, аналітичний спосіб мислення, морально-ділові якості і стан здоров'я, що передбачають високу працездатність**, і здатні ефективно діяти в екстремальній ситуації (пункт 16 Положення).

Згідно із пунктом 11 Положення рішення Міжвідомчої координаційної комісії є обов'язковими для всіх членів комісії і штабу, Центру, координаційних груп при регіональних органах Служби безпеки України та їх штабів.

Міжвідомчою координаційною комісією Антитерористичного центру при Службі безпеки України у січні 2024 року створено міжвідомчу робочу групу, до складу якої включено представників суб'єктів боротьби з тероризмом. Пріоритетом у своїй діяльності міжвідомча робоча група визначила вдосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом, підготовку проектів нормативно-правових актів у сфері боротьби з тероризмом, а також **оновлення Концепції про боротьбу з тероризмом.**

Абзацом четвертим, п'ятим підпункту 3.4 пункту 3 мотивувальної частини) Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про скасування наказу СБУ» від 20 жовтня 2009 року № 27-рп/2009 **констатовано, що** Указом Президента України від 28 квітня 2007 року № 365 «Про внесення змін до Указу Президента України від 15 грудня 1999 року № 1573» Служба безпеки України виключена зі Схеми організації центральних органів виконавчої влади. Отже, Кабінет Міністрів України не має визначених Конституцією та законами України повноважень скасовувати акти Служби безпеки України, в тому числі накази Голови Служби безпеки України, зокрема на підставі частини восьмої статті 22 Закону України «Про Кабінет Міністрів України». Скасувавши наказ Служби безпеки України, Кабінет Міністрів України вийшов за межі своїх повноважень, передбачених статтею 116 Конституції України.

Прикметним є і те, що суб'єкти законодавчої ініціативи можуть подавати до Верховної Ради України законопроекти з будь-якого питання, *крім тих законопроектів, які відповідно до Конституції України можуть вноситися спеціально визначеними нею суб'єктами права законодавчої ініціативи*. Зокрема, проект закону про Державний бюджет України на кожний наступний рік розробляє та подає до Верховної Ради України *лише Кабінет Міністрів України* (частина друга статті 96, пункт 6 статті 116 Конституції України)¹.

Системний аналіз положень Конституції України, проведений Конституційним Судом України, вказує на те, *що повноваження органів державної влади визначаються Конституцією і законами України*, а Верховної Ради України з питань здійснення державної влади встановлюються лише Конституцією України².

Отже, відповідно до чинного законодавства України на розробку, оновлення проекту Концепції про боротьбу з тероризмом в Україні, законодавцем уповноважено виключно Антитерористичний центр при Службі безпеки України, як і відповідальність за визначену діяльність.

Крім того, слід зауважити що відповідно до Закону України «Про Службу безпеки України» Служба безпеки України – це державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. Служба безпеки України підпорядкована Президенту України.

Положеннями статті 2 Закону України «Про Службу безпеки України» визначено, що завданнями, які покладаються на Службу безпеки України у межах визначеної законодавством компетенції, є захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, *тероризму та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України*.

Служба безпеки України підпорядкована Президенту України, а при Службі безпеки України функціонує Антитерористичний центр (ст. 1 Закону України «Про Службу безпеки»). Антитерористичний центр при Службі безпеки України очолює керівник, який призначається із числа заступників Голови

¹ Пункт 1 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 93 Конституції України, частини першої статті 35 Закону України «Про бюджетну систему України» (справа про зміни до закону про бюджет) від 17 травня 2001 року №5-рп/2001 Справа № 1-12/2001.

² Речення перше абзацу другого підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 27 травня 2009 року № 12-рп/2009.

Служби безпеки України та увільняється від виконання обов'язків Президентом України (пункт 8 Положення).

Систему Служби безпеки України складають Центральне управління Служби безпеки України, підпорядковані йому регіональні органи, органи військової контррозвідки, військові формування, а також навчальні, науково-дослідні та інші заклади Служби безпеки України (ст. 9 Закону України «Про Службу безпеки»).

Серед обов'язків визначених статтею 24 Закону України «Про Службу безпеки України» визначено – проведення наукових досліджень і дослідно-конструкторських робіт, впровадження їх результатів в практику діяльності Служби безпеки України.

У цьому зв'язку слід зазначити, що відповідно до пункту 13 Положення визначено, що Штаб Антитерористичного центру при Службі безпеки України відповідно до покладених завдань забезпечує наукове, організаційне, документальне, інформаційне, експертно-аналітичне, фінансове, матеріально-технічне та інше забезпечення діяльності Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

Для цього в системі Служби безпеки України функціонує Національна академія Служби безпеки України. Метою діяльності Академії є створення умов, необхідних для здобуття вищої і післядипломної освіти, проведення наукової діяльності в інтересах зміцнення національної безпеки України та ефективного виконання завдань із забезпечення державної безпеки. Національна академія Служби безпеки України, зокрема здійснює:

- навчально-методичне забезпечення спеціальної підготовки в підрозділах Центрального управління, регіональних органах, органах військової контррозвідки, навчальних, наукових, науково-дослідних та інших закладах, установах, організаціях і підприємствах Служби безпеки України, Штабі Антитерористичного центру при Службі безпеки України;

- післядипломну освіту (перепідготовку, спеціалізацію, підвищення кваліфікації) співробітників-військовослужбовців, працівників, які уклали трудовий договір із Службою безпеки України, співробітників інших органів державної влади, закладів, установ, підприємств та організацій незалежно від форми власності;

- підготовку та атестацію наукових і науково-педагогічних працівників для потреб із забезпечення національної безпеки України³.

У структурі Національної академії Служби безпеки України **функціонує науково-організаційний центр**, який є основним структурним підрозділом Національної академії Служби безпеки України і провадить наукову та науково-організаційну діяльність в інтересах ефективного виконання завдань Службою безпеки України щодо забезпечення державної безпеки⁴. Зокрема, проведення наукових досліджень із проблем оперативно – службової діяльності Служби безпеки України та забезпечення державної безпеки України, а також

³ <https://nasbu.edu.ua/ua/60-statut-nacionalnoi-akademii-sbu-istoriya-akademii>

⁴ <https://nasbu.edu.ua/ua/52-naukovo-organizacyniy-centr-naukova-diyalnist>

організація, координація, аналіз, контроль наукової діяльності в Національній академії Служби безпеки України, *сприяння впровадженню результатів наукових досліджень у практичну діяльність органів Служби безпеки України*⁵. Серед основних напрямів наукових досліджень в Національній академії Служби безпеки України, через призму питання яке досліджується, слід виділити: *удосконалення антитерористичної безпеки в Україні в умовах правового режиму воєнного стану; діяльність Служби безпеки України в особливий період; реформування та посилення спроможностей Служби безпеки України*.⁶

Так, в Національній академії Служби безпеки України здійснюється атестація наукових і науково-педагогічних працівників для потреб із забезпечення національної безпеки України, у тому числі у сфері забезпечення державної безпеки, за напрямками діяльності Служби безпеки України, у тому числі в межах завдань, визначених статтею 2 Закону України «Про Службу безпеки України». Зокрема, попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України. В Національній академії Служби безпеки України функціонує спеціалізована вчена рада СРД 26.706.02 для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата наук із грифами обмеження доступу «цілком таємно», «таємно» та «для службового користування» за спеціальностями: 21.07.01 – забезпечення державної безпеки України (юридичні науки) (251 Державна безпека); 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика, судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність (юридичні науки) (081 Право).⁷

У складі Національної академії Служби безпеки України *функціонує Навчально-науковий інститут державної безпеки*. Кафедри Інституту є базовими для підготовки та формування компетентностей оперативного співробітника української спецслужби за основними напрямками забезпечення державної безпеки України, серед яких слід зазначити - *захист національної державності та боротьби з тероризмом*. Завдяки плідній співпраці з міжнародними партнерами у сфері безпеки та оборони в освітній процес Національної академії Служби безпеки України впроваджується сучасний досвід іноземних спецслужб.⁸

Національна академія Служби безпеки України є вищим військовим навчальним закладом, яка входить до організаційної структури Служби безпеки України та належить до сфери її управління, яка є провідним науковим і методичним центром у галузі державної безпеки, має розвинуту інфраструктуру навчально-наукових, наукових (науково-організаційних) підрозділів забезпечення освітнього (наукового) процесу та службової діяльності, в якому поєднана наукова та науково-педагогічна складова, в якій не тільки досліджуються, розробляються, а і реалізуються

⁵ <https://nasbu.edu.ua/ua/52-naukovo-organizaciyiny-centr-naukova-diyalnist>

⁶ <https://nasbu.edu.ua/ua/51-napryami-naukovih-doslidzhen-naukova-diyalnist>

⁷ <https://nasbu.edu.ua/ua/53-specializovani-vcheni-radi-naukova-diyalnist>

⁸ <https://nasbu.edu.ua/ua/44-navchalno-naukoviy-institut-perepidgotovki-ta-pidvischennya-kvalifikacii-kadriv-dlya-sbu-struktura>.

фундаментальні науково-прикладні дослідження у сфері державної безпеки, зокрема і з протидії терористичній діяльності.

Враховуючи наведене вище, Національна академія Служби безпеки України здатна стати найефективнішим провідним науковим і методичним центром зі сприяння в розробці концептуальних засад та програм боротьби з тероризмом, що слід визначити на рівні законів України «Про боротьбу з тероризмом» та «Про Службу безпеки України».

Результати проведених фундаментальних та прикладних наукових досліджень у Національній академії Служби безпеки України поза будь-яким сумнівом є основою розроблення концептуальних засад та програм боротьби з тероризмом, рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності заходів щодо виявлення та усунення причин і умов, які сприяють здійсненню терористичної діяльності, вчиненню терористичних актів та інших кримінальних правопорушень, вчинюваних з терористичною метою, а також дієвими пропозиціями щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом (пункт 15 статті 24 Закону України «Про Службу безпеки України»).

Шлямар Ігор,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
заслужений працівник фізичної культури та спорту України,
Національна академія Служби безпеки України

**ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
У ПОЛЬОВИХ УМОВАХ**

Військовослужбовці Збройних Сил України та інші мужньо захищають нашу державу в у важких та нелюдських умовах з постійною небезпекою для себе. Збройні Сили України також мають втрати, а особовий склад потребує заміни та ротацій. Досвідчених кандидатів не вистачає, а ті хто призивається потребують додаткових тренувань, в тому числі і фізичних. Сьогоднішня війна систематично підвищує вимоги до профпідготовки бійців та до їх навченості. Підготовка військовослужбовців у більшості проводиться на не підготовленій місцевості, у польових умовах в стилі терміни.

Переважає більшість мобілізованих військовослужбовців мають недостатній рівень фізичної підготовленості та не відповідає вимогам військово-професійної діяльності.

Фізична підготовка у польових умовах є важливим компонентом загальної бойової готовності. Її основна мета – забезпечення високого рівня фізичної та морально-психологічної готовності особового складу до виконання завдань. Науковці, такі як О. В. Петрачков, С. В. Гоманюк, В. О. Мельник, підкреслюють важливість адаптації фізичного тренування до специфічних умов, у яких діють військовослужбовці. Важливими факторами, які впливають на ефективність фізичної підготовки, є не лише рівень загальної витривалості, а й спеціальні прикладні навички, необхідні для бойових дій.

Ефективним напрямом розвитку загальних і спеціальних фізичних якостей та прикладних навичок є комбінована інтеграція елементів системи CrossFit із використанням підручних засобів. У польових умовах часто бракує необхідного